

TƏHLİL

İraqı vətəndaş müharibəsi astanasına gətirən amillər

İraqda bir ilə yaxın müddətdir davam edən siyasi böhran sentyabr ayında vətəndaş müharibəsinin qıyılımlarını yandırdı. İllərdir xarici qüvvələr tərəfindən sıxışdırılan İraq bu dəfə daha çox daxili mübarizə meydanına çevrilərək, Səddam Hüseyin dövründən sonra ölkənin ən ağır siyasi böhranı ilə dünya gündəmində oldu. Ölkənin daxilində etnik parçalanma və məzhəb ixtilafı siyasi qeyri-sabitliyə qarışaraq, genişmiqyaslı xaosla nəticələndi.

Ölkədə vəziyyət 2022-ci ilin iyul ayında İraq parlamentində İran yönümlü şüarları təmsil edən Koordinasiya Çərçivəsi tərəfindən Məhəmməd əs-Sudaninin İraqın Baş naziri vəzifəsinə namizədliyinin irəli sürülməsindən sonra gərginləşməyə başladı. İran yönümlü hakimiyyətin qurulmasının əleyhinə olan Sədr Hərəkatının lideri Müqtəda əs-Sədr bu qərara etiraz etdi. Ardınca onun tərəfdarları dövlət orqanları və səfirliklərin yerləşdiyi “Yaşıl bölgə”yə basqınlar edərək, bir neçə həftə parlamentin işinə mane oldular. Əks tərəfdə rəqiblərinin cavab mitinqləri ölkədəki vəziyyəti daha qəlizləşdirən amillərdən oldu.

Sədr Hərəkatı 2021-ci ilin oktyabr ayında İraqda keçirilən parlament seçkilərində qalib gələrək, 329 mandatdan 73-nü qazansa da, bütün seçilmiş üzvlərinin istefasını tələb etməyə məcbur olmuşdur. Buna səbəb parlament seçkilərində üstünlük qazanan M. əs-Sədrin İran yönümlü siyasi qüvvələri hakimiyyətdən uzaqlaşdırmaq üçün sünni və kürd partiyalar ilə ittifaq yolu ilə hökumət qurmağa çalışması idi. Bu, 2003-cü ildən sonra qəbul edilmiş bütün partiyaların hökumətdə təmsil olunmasına dair ənənəyə zidd idi.¹ Onun bu planının qarşısı şüa rəqibləri tərəfindən tez bir zamanda alındı. M. əs-Sədrin qəzəbli

¹ الاحتلال الأميركي للعراق وأبعاد الفيدرالية الكردية <https://studies.aljazeera.net/ar/ebooks/book-1158>

aleyhdarları bir sıra proses və qeyri-qanuni müdaxilələr vasitəsilə onun hökumət qurmasının qarşısını almağa müvəffəq oldular. Buraya Federal Ali Məhkəmənin prezidentliyə namizədliyini əngəlləməyə kömək edən qərarları və hətta onun kürd müttəfiqlərinə raket hücumları da daxil idi.

Kürd blokunun ittifaqı tərk etməsi ilə parlamentdə mandat çoxluğunu itirən M. əs-Sədr işçi koalisiya təşkil edə bilmədi və seçilmiş üzvlərinin istefa verdiyini bəyan etdi. Bu mandatların üçdə ikisi Qanun Dövləti və Əl-Fəth partiyalarına verildi. Nəticədə bu partiyalar digər qüvvələrlə koalisiya vasitəsilə hökumət qurmaq üçün lazım olan çoxluğu bir araya gətirə bildilər. Sədrin tərəfdarları üçün belə bir parlament faktiki olaraq dəyərini itirdi və onlar indiki qanunverici orqanı qeyri-legitim adlandırdılar. Bu şüarla çıxış edən Sədr tərəfdarları yeni Baş nazirin təyin olunmasına imkan verməyəcəklərini bildirərək, etirazlarını nümayişlərə qatılmaqla göstərdilər.

Bu kontekstdə indi İraqda vəziyyət dalana dirənib. Belə ki, İran yönümlü yeni Baş nazir Məhəmməd əs-Sudanini tam legitim hesab etmək olmaz, çünki ölkədə aparıcı şiə siyasi qüvvəsi onu tanımır. Xatırlatmaq yerinə düşər ki, İran xüsusi xidmət orqanlarının İraqdakı şiə icmasının anti-İran liderlərinin məhv edilməsi təcrübəsi olmuş, lakin bu cür təmizləmə Amerikanın İraqa hücumu zamanı, yəni böyük xaos və qarışıqlıq zamanı baş vermişdir. İndi ölkədə böyük nüfuz sahibi Müqtəda əs-Sədrə oxşar üsulun tətbiq edilməsi qeyri-mümkün görünür.

Ölkədə hökm sürən xaotik vəziyyətin pik nöqtəsi avqustun sonuna təsadüf etdi. Belə ki, avqustun 29-da Müqtəda əs-Sədr taktiki gediş hesab edilən addım atdı. O, siyasətdən tamamilə çəkildiyini və Hərəkatının bütün əsas institutlarının işini dayandırdığını bəyan etdi. M. əs-Sədrin bu bəyanatından sonra onun yüzlərlə tərəfdarı yenidən “Yaşıl bölgə”yə daxil olaraq, bu dəfə Prezident sarayına basqın etdilər. Bir müddət sonra İraq Təhlükəsizlik Qüvvələri nümayişçiləri Prezident sarayından sıxışdırıb çıxarmağa müvəffəq olsalar da, zorakılığın qarşısını ala bilmədilər. Sədrin tərəfdarları ilə ölkənin təhlükəsizlik qüvvələri arasında baş verən toqquşmalarda 30 nəfər ölmüş, 380 nəfər yaralanmışdır. Ölkədə vəziyyətin nəzarət altına alınması üçün İraqın bütün əyalətlərində komendant saati, ertəsi gün qeyri-ış günü elan edildi, Bağdada bütün girişlər bağlandı.

İraqda oxşar böhran 2010-cu ildə yaşanmışdır. Belə ki, həmin il ölkədə keçirilən parlament seçkilərində İyad Əlləvi ən çox səs toplasa da, hökuməti qurmaq səlahiyyəti ikinci sırada olan Nuri əl-Malikiyə verilmişdir. Bu gün İraqda baş verənlər o vaxtkı hadisələrin bir növ təkrarı kimi təsəvvür edilə bilər. Belə qənaətə gəlmək olar ki, bu gün Sədr Hərəkatı səslərin çoxunu alsa da, koalisiya səslərinə arxalanaraq, Maliki təcrübəsini təkrarlamaq istəyən Koordinasiya Çərçivəsindən yan keçib hökuməti qurmaq

səlahiyyətinin ona verilməsini tələb edir. Onun digər tələbi ölkədə Konstitusiya və siyasi sistemin kökündən dəyişdirilməsi və parlamentin buraxılaraq, növbədənənar seçkilərin keçirilməsidir.²

Ölkədəki vəziyyətin vətəndaş müharibəsinin astanasına çatmasından sonra Sədr öz tərəfdarlarını geri çağırmağa başladı. Məhz bundan sonra ölkədə gərgin vəziyyət stabilləşməyə başladı, 24 saat ərzində hadisələr başladığı kimi qəfildən sona çatdı.

Hökumət rəsmiləri və şii mənbələri ölkədə mövcud fəlakəti Ayətullah Sistaninin pərdəarxası mövqeyinin dəf etdiyi qənaətində oldular. Sistani heç vaxt İraqda rəsmi siyasi mövqe tutmasa da, şiiyətin dini mərkəzi olan Nəcəfdə ən nüfuzlu ruhani hesab edilir. Rəsmilərin sözlərinə görə, Sistaninin ofisi Sədri açıq şəkildə tərəfdarlarının zorakılığını dayandıрмаğa çağırır. Əks təqdirdə Sədrin qan tökülməsinə səbəb olan dini lider kimi göstərilərək, nüfuzunun aşağı salınacağı barədə xəbərdarlıq edilib.

Lakin əksər İraq mənbələri və Sədr əleyhdarları ölkədə vəziyyətin acınacaqlı həddə çatmasında və insan tələfatında birbaşa Sədri günahlandıraraq, onun siyasətdən çəkilmək bəyanatını ölkədə erkən seçkilərə nail olmaq üçün atılan addım olduğunu irəli sürdülər. M.əs-Sədrin siyasətdən əvvəllər də uzaqlaşması və mövqeyinin güclənməsindən sonra geri qayıtması onun bu addımının blef olduğuna işarə verdi. Sədr bu siyasi taktika ilə hərəkətinin gücünü göstərməyə çalışdı. Vətəndaş müharibəsi və qan bahasına olmuş olsa belə.

ABŞ-ın İraq siyasəti və ölkəyə təsirləri

İraqda siyasi qeyri-sabitlik fonunda dini-etnik rəqabətin mövcudluğu ölkəyə ən çox ziyan vuran amillərdən biridir. Xüsusən ruhanilər və siyasətçilərin dövlət anlayışlarında sosial və dini anlayışı qarışdırmaları şüurda çəşqinlik və praktikada ziddiyyət yaradır.

Ölkədə hazırda həm siyasi, həm də dini-etnik baxımdan yaşanan anarxiya vəziyyətinin kökü ABŞ-ın İraqı işğal etdiyi dövrə birbaşa bağlıdır. Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində Küveytin işğalından sonra İraqa tətbiq edilən ağır iqtisadi sanksiyalar fonunda ölkə hazırda qarışıqlığa səbəb olan məzhəb və etnik ixtilafı bürünüb. Belə ki, İraqın Küveyti işğal etməsindən yeddi ay sonra, 1991-ci ilin fevral ayında ABŞ-ın müdaxiləsi ilə bu işğal sona çatdırılmış, ABŞ on iki il ərzində İraqa ağır iqtisadi sanksiyalar tətbiq etmişdir. Ardınca İraq ABŞ-ın iqtisadi, humanitar və hərbi yardımlarından məhrum edilmişdir. ABŞ-ın İraqa qarşı hərbi əməliyyat həyata keçirməyə imkan verən qanun 2002-ci ildə ABŞ konqresinin təsdiqi ilə

²العراق: من الانسداد السياسي إلى الاحتراب الأهلي <https://www.dohainstitute.org/ar/PoliticalStudies/Pages/iraq-from-political-deadlock-to-civil-war.aspx> (04.09.2022)

mümkün olmuş, İraq kütləvi qırğın silahları istehsal etmək və terrorizmə dəstək verməkdə günahlandıraraq, ABŞ tərəfindən işğal edilmişdir.³

İşğal nəticəsində İraqda idarəçiliyin müvəqqəti hökumətə həvalə edilməsi ilə bir neçə qərarın qəbul edilməsi nəticəsində ölkədə üstünlük təşkil edən sünni cəmiyyətin gücünün siyasətdə təcridən zəifləyərək, arxa plana keçməsinin başlanğıcı qoyulmuşdur. Hökumətin gördüyü ilk iş İraqın BƏƏS partiyasından tamamilə təmizlənməsi oldu. İkinci qərar İraq ordusu daxil, Səddam Hüseynin bütün təhlükəsizlik qüvvələrinin ləğv edilməsi oldu və nəticədə yüz minlərlə sünni ərəb işsiz qaldı. Xatırladaq ki, Səddam Hüseyn rejimi sünni idi və sünni qruplar ölkədə hakim mövqeyə sahib idilər.

Qəbul edilən bu qərarlar ABŞ ordusuna qarşı birləşən sünni ərəb güclərinin insan ehtiyatlarını təşkil etdi. Sonra onlar sünni bölgələrə yayılaraq, təşkilatlanmış və ABŞ qüvvələrinə ciddi şəkildə müqavimət göstərmişdilər. Bunu 2003-2011-ci illər arası müqayisədə aydın görmək olar. İşğalın başladığı 19 mart tarixindən may ayının 1-nə qədər sadəcə 139 ABŞ əsgəri qətl edilmişdirsə, 2011-ci ilin sonuna qədər ABŞ-ın canlı itkisi 4424-ə çatmışdır.

2003-cü ildə ABŞ-ın İraqa müdaxiləsi ölkədəki şiə qrupların ön mövqeyə keçməsi üçün trampolin rolunu oynadı. Belə ki, hazırda ölkənin məruz qaldığı bu siyasi qeyri-sabitliyin təməli iyirmi il əvvəl ABŞ-ın ölkəyə müdaxiləsi ilə qoyulmuş, İranpərəst və anti-İran qollara parçalanan və hakimiyyət uğrunda mübarizədə vətəndaş müharibəsi astanasında olan şiələrin siyasi çəkisini xeyli artırmışdır.

O zaman ölkədə sayca azlıq təşkil edən şiə məzhəbli əhali ABŞ əsgərlərini xilaskar olaraq qarşılamışdılar. Ölkədə silahlı qüvvələri təxminən yetmiş min nəfər olan kürdlər isə ABŞ işğalına dəstək vermişdilər. 1991-ci ildə ABŞ-ın çağırışına cavab olaraq, şiələr və kürdlər S.Hüseyn rejiminə qarşı ayağa qalxmışdılar. Ancaq rejim qüvvələri tərəfindən bu etirazlar yatırılmışdı. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, Amerikanın 36-cı paralelinin şimalı və 32-ci paralelin cənubunda hava sanksiyası tətbiq etməsi S.Hüseyn rejiminin şiə və kürdlərə qarşı hava hücumunun qarşısını almaq məqsədi daşıyırdı. S.Hüseyn rejiminin o zamandan etibarən İraqda yaranan məzhəb təfriqəsinin qarşısını ala bilməməsi işğal asanlaşdıran ən önəmli faktorlardan olmuşdur.⁴

2011-ci ildə İraqda ümumi əsgər sayı yüz yetmiş min təşkil edən ABŞ öz qüvvələrini geri çəkmiş və onlardan yalnız iki minini ölkədə İŞİD ilə mübarizəyə görə saxladığını bildirmişdir.

Müxtəlif mənbələrdə keçən iddialara görə, ABŞ-ın öz qüvvələrini İraqdan geri çəkməsindən sonra, Səudiyyə Ərəbistanının Xarici İşlər naziri şahzadə Faysal bin Farhan bin Abdullah əs-Səud amerikalı həmkarı Kondaliza Raysa ABŞ-ın İraqı İrana “gümüş nimçə”də hədiyyə etdiyini bildirmişdir. Bu

³ <https://studies.aljazeera.net/ar/ebooks/book-1145> المشروع الأميري في العراق.. أربع سنوات من الاحتلال

⁴ <https://studies.aljazeera.net/ar/article/5447> (25.08.2022) العراق: الأزمة الراهنة ومآلاتها الممكنة

açıqlama Raysın qəzəbinə səbəb olmuş və o, səudiyyəli nazirə zəng edərək, ifadələrini geri götürməsi barədə bildirmişsə də, rədd cavabı almışdır.⁵

Hazırda ABŞ-ın İraqdakı proseslərə baxışı fərqlidir. İraq böhranı və proseslərin vətəndaş müharibəsi astanasına gəlməsi ABŞ-ın xeyrinə deyil. Bu, bir tərəfdən ABŞ-ın mövcud qlobal böhran fonunda İraqdakı proseslərin neft istehsalı və istehlakının azalmasına səbəb olacağı ilə bağlı narahatlığıdır. ABŞ-ın digər narahatlığı Qərb ölkələrinin Rusiyaya qarşı qiymət embarqosunun zəifləməsi ilə bağlıdır. İraqda son olaylar fonunda ABŞ başda olmaqla, digər beynəlxalq güclərin İraq siyasətçilərini M. əs-Sədr qüvvələrinə güzəştə getməyə inandıracağı barədə fərziyyələr də gündəmdə oldu.

Xatırladaq ki, hazırda İraq dünyanın dördüncü, ərəb ölkələri arasında ikinci ən böyük neft ixracatçısıdır. Cari ilin mart ayında İraq neftinin ixracı son 50 il ərzində rekord həddə çataraq 11 mlrd. ABŞ dolları təşkil edib. Belə ki, İraqın Neft Nazirliyinə istinadən verilən məlumata görə, martda xam neft ixracının məcmu həcmi 100 mln. 563 min 999 barel, gəlirləri 11,07 mln. dollar təşkil edib ki, bu da 1972-ci ildən bəri əldə edilən ən böyük göstəricidir.⁶

Məhz buna görə də indi Qərb diplomatları İraqda vətəndaş müharibəsinin qarşısını almaqda və eyni zamanda M. əs-Sədrin siyasətə qayıtmasında maraqlıdırlar.

İraq idarəçiliyində natarazlıq

Hazırda şiələr İraqda əhalinin əksəriyyətini təşkil edir. Dolayısı ilə ABŞ işğalından sonra mərkəzi idarəetmədə və siyasi sistemdə şiələrin təsirlərinin artırması qaçılmaz oldu. Bunun ən bariz təzahürü kimi 2004-cü ildən bu günə kimi bütün İraq Baş nazirlərinin şiələrdən seçilməsini göstərmək olar. İraqda həmçinin İrandan dəstək alan şiə təşkilatları və siyasətçiləri var. Bu təşkilatların ən önəmlisi İraqı ən güclü milis qüvvələrindən biri olan "BƏDR" təşkilatıdır. 1982-ci ildə İraqda islam inqilabı üçün Ali Şuranın hərbi qolu olaraq təşkil edilən bu təşkilat S.Hüseyn rejiminin süqutundan iyirmi il öncə İranda mövcud olsa da, önəmli gücə sahib deyildi. S.Hüseyn rejimi süqutundan sonra, İraqda önəmli gücə çevrilməyə başlayaraq, təsirli siyasi aktor oldu.

Ancaq İran dəstəkli təşkilat və siyasətçilərin varlığı İraq şiələrinin hamısının İranın təsiri altında olduğu mənasına gəlməməlidir. İraqda Nəcəf və Kərbəla mərkəzli ənənəvi şiə dini liderləri hələ də İraq şiələrinin

⁵ أمريكا قدمت العراق لإيران على طبق من فضاة"... أمير سعودي يكشف ما قاله الفيصل بعد رفض واشنطن مقترحه" <https://arabic.cnn.com/middle-east/article/2021/04/18/turki-faisal-reveals-statement-saud-us-iraq> (18.04.2021)

⁶ العراق يتوقع بلوغ احتياطياته النقدية مستوى قياسيا مع ارتفاع النفط | اقتصاد | الجزيرة [العراق يتوقع بلوغ احتياطياته النقدية مستوى قياسيا مع ارتفاع النفط | اقتصاد | الجزيرة](http://www.aljazeera.net) (25.05.2022)

çoxluğu üzərində təsirini davam etdirməkdədir. Onlar İrandakı dini rejimin “Vilayətə fəqih” tezisini qəbul etmirlər.

“Mehdi Ordusu” şüə yarımhərbi təşkilatının lideri M. əs-Sədr İraq siyasətini həm ABŞ, həm də İran təsirindən təmizləmək vədinə görə geniş ictimai dəstək alıb. Ölkədə illərdir dominant rollardan birinə sahib olan M. əs-Sədrin məqsədi 2003-cü ildə ABŞ-ın işğalından sonra güc balansının İrana doğru dəyişdiyi İraqda İran yönümlü hökumətin qarşısını almaqdır. Sədrin Konstitusiyaya dəyişikliyi ilə bağlı çağırışları mövcud sistemə son qoymaq istəyinin ən bariz nümunəsidir. M. əs-Sədr və onun İran yönümlü rəqibləri arasında hakimiyyət uğrunda davam edən mübarizə Tehranın neftlə zəngin qonşusunda sabitliyi poza biləcək münafişənin qarşısını almaq qabiliyyətini sınağa çəkir.

Ərəb mənbələrinin bildirdiyinə görə, İran İraqdakı gərginliyi azaltmaq üçün İslam İnqilabının Keşikçiləri Korpusunun yüksək rütbəli zabitlərindən olan briqada generalı İsmayıl Qaanini İraqa göndərsə də, bu addımı uğursuz olub. Görünən odur ki, İran İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusunun xarici legionlarına rəhbərlik edən Qaani 2020-ci ildə ABŞ-ın hücumunda öldürülən sələfi Qasım Süleymani ilə eyni təsire nail ola bilməyib.

Xatırladaq ki, İranın parlament seçkiləri ilə yaşadığı uğursuzluq təkcə İraqla kifayətlənmədi. İran nümayəndələrinin parlamentdə üstünlüyü əldən vermə ssenarisi bir neçə ay öncə Livanda təkrarlanmışdır. Belə ki, İran yönümlü Hizbullah partiyası bu ilin may ayında Livanda keçirilən parlament seçkilərində üstünlüyü əldən vermişdir.

2005-ci ildə qəbul edilmiş ölkə Konstitusiyasına görə, İraq dini, etnik və məzhəb ayrı-seçkiliyi edilmədən vətəndaşlarının bütün hüquq və azadlıqlarını tanıyır. Məsələ bu hüquq və azadlıqların necə qorunmasındadır. “Freedom House”un İraqa aid 2022-ci il dəyərləndirməsinə görə, İraq müstəqil olmayan ölkələr sırasına daxil edilib. Ölkədə demokratiya boşluğu, hüquq və azadlıqların qorunmaması, xarici qüvvələrin və silahlı aktorların təsiri və dövlət qurumlarının zəifliyi bunu deməyə əsas verir.⁷

Beynəlxalq sənədlərə görə, İraqda kifayət qədər yaxşı silahlanmış xarici qüvvə vardır ki, bu güclərin nəzarət etdiyi bölgələrdə həbs etmə, saxlanılma, işgəncə və edam cəzalarının törədildiyi qeyd edilir. Xarici qüvvələrin varlığı dövlət qurumlarının zəifliyinin bir nümunəsi olaraq, İraq ordusu və İŞİD gücləri arasında yaşanan iğtişaslarda daha aydın göründü. Belə ki, İŞİD 2014-cü ilin iyun ayında 1500 nəfərlik hərbi güclə altı günlük mübarizə nəticəsində Mosulu işğal etmişdir. İŞİD-in Bağdada qədər irəliləməsinin qarşısını ABŞ-ın hava qüvvələri ilə dəstəklədiyi şüə gücləri almışdır.

⁷ Freedom in the World — Iraq Country Report <https://freedomhouse.org/country/iraq>

İraqda mərkəzi hakimiyyətin ali orqanı Nümayəndələr Palatasıdır. Məclis üçün seçimlər dörd ildən bir keçirilir. Ölkə prezidenti Nümayəndələr Palatası tərəfindən dörd il müddətinə seçilir və ən çox iki dövr vəzifədə qalmaq səlahiyyətinə malikdir. Prezident ölkənin birliyinin təmsilçisi olaraq, mühüm nüfuza sahibdir. Ölkənin icraedici orqanı isə Nazirlər Kabinetidir. Ölkə başçısı seçilər nəticəsində ən çox mandat qazanan siyasi partiyanın namizədini Baş nazir olaraq təyin edir. Baş nazirin təşkil etdiyi Nazirlər Kabineti fəaliyyətə başlamaq üçün Nümayəndələr Palatasının təsdiqini qazanmalıdır.

Yerli icra hakimiyyəti orqanları da eyni quruluşdadır. Əyalətlərdə ali orqan əyalət məclisləridir. Əyalət məclisləri üçün seçimlər dörd ildən bir keçirilir və icra orqanları əyalət məclisi tərəfindən irəli sürülür.

On doqquz əyalətə bölünən İraqda mərkəzi və yerli idarəetmənin öz səlahiyyətləri var. Konstitusiyaya görə, bir, yaxud bir neçə əyalət ayrılıqda ya bir yerdə muxtariyyət təşkil edə bilər və ya mövcud olan muxtariyyət bölgəsinə qatıla bilər. Hazırda ölkədə təkcə bir muxtariyyət var. O da Duhok, Ərbil, Süleymaniyyə və Hələbçə əyalətlərinin təşkil etdiyi İraq Kürdüstan Muxtar bölgəsidir.⁸

Nəticə

İraqı vətəndaş müharibəsi astanasına gətirən səbəbin hakimiyyətin qurulmasında əks güclərin nifaqı göstərilsə də, məsələnin kökündə İraqın indiyə qədər yaşadığı böhranın davamını görmək mümkündür. Yeni hökumət uğrunda mübarizə iyirmi il əvvəl ABŞ-ın rəhbərlik etdiyi qüvvələrin Səddam Hüseyni devirdikdən sonra böhran yaşayan siyasi sistemə təzyiqləri artırır.

Paytaxt Bağdadda əllərində silahlarla dövlət orqanlarının yerləşdiyi məkanda insanlara atəş açan əsgərləri görmək heç də gözlənilməz olmadı. 2019-cu ildə də oxşar şəraitdə Bağdadda və İraqın cənubunda etirazlar baş vermiş və yüzlərlə etirazçı öldürülmüşdü. Bu, həmçinin bir dövlət nüfuzunun olmadığına açıq şəkildə təzahürü oldu, dövlətin nüfuzunun olmadığı yerdə isə anarxiyanın meydana gəlməsi gözlənilməz hal deyil.

Səddam Hüseynin Küveyti işğalı, ardınca ABŞ-ın İraqı işğal etməsi, indi də on ilə yaxın davam edən boşluq və parçalanma. Bu gün İraqda siyasi və dini mövqə döyüşündən küçə döyüşünə, İranın açıq-aşkar müdaxiləsinə qədər bütün kartlar oynanmış vəziyyətdədir. Bütün bunların İran və müttəfiqləri tərəfindən İraqda tam nəzarətə sahib olmaq üçün atılan addım olduğunu söyləmək olar. Bunun qarşısını almağa çalışan xalq bu gün İraqda İranı və İran qruplarını rədd edir. Bu son zaman kəsiyinin deyil, bir neçə illərin

⁸ أعضاء البرلمان والمسؤولون الحكوميون ومنظمة العمل الدولية يكتفون جهودهم لتعزيز الحماية الاجتماعية وحقوق العمال في إقليم كردستان العراق <https://iraq.un.org/index.php/ar/199055-ada-albrlman-walmswwlwn-alhkwmymwn-wmnmzt-alml-aldwlyt-ykthfwn-jhw dhm-ltzyz-alhmayt-alajtmayt> (14.09.2022)

nəticəsidir. İraq etirazlarında iraqlıların səsləndirdikləri “ya olmaq, ya da olmamaq” şüarları ölkədə orta yolun olmadığını göstərdi.

Ölkədəki qeyri-sabitlik, dövlət orqanlarının fəaliyyətsizliyi, hökumətin formalaşdırılması ilə bağlı razılıq əldə edilməməsi İraqı hazırda “uğursuz” dövlətə çevirib. Həqiqət budur ki, İraq böyük neft sərvətinə malik olsa da, yanlış idarəetmə və korrupsiya nəticəsində ölkə yoxsulluq, qıtlıq və işsizlikdən əziyyət çəkir.

Lakin məsələyə mövcud reallıqlar kontekstində baxdıqda, İraqda qarşıdurmaların yayılması, ölkədəki güclərin silahdan istifadəsi, dövlətin simvolu olan Prezident Sarayının işğalı, ölüm və yaralanmalar nəticəsində Bağdad əvvəlkindən daha çox təhlükə qarşısında qaldı. Hazırda ölkədə etirazların səngiməsinə, bağlı yolların açılmasına və münaqişənin dayandırılmasına baxmayaraq, konflikt həll olunmayınca, xüsusilə də, hökumət qurulmayınca ölkə sürprizlərə səhnə olmağa davam edəcək.

Müəllif: Lalə Xəlilzadə, məsləhətçi, Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzi

Yazıda qeyd olunmuş fikirlər müəllifə məxsusdur və Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzinin mövqeyini əks etdirməyə bilər.